

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор економічних наук, професор Єліссєва Л.В.

« 27 »

2023

р.

ВИСНОВОК

міжкафедрального семінару

Волинського національного університету імені Лесі Українки

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кобетьяка Андрія Романовича

«ПОЛІТИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОНСТИТУЮВАННЯ ПОМІСНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

ПРИСУТНІ:

Члени кафедри політології та публічного управління: декан факультету історії, політології та національної безпеки, д. політ. н., проф. Ярош Я.Б., д. філос. н., проф. Борейко Ю.Г.

Члени кафедри міжнародної інформації та політичного аналізу: в.о.завідувача кафедри, к. політ. н., доц. Вознюк Є.В., д. політ. н., проф. Тихомирова Є. Б., д. політ. н., проф. Карпчук Н.П., к. політ. н., доц. Михалюк Н.Ю., к. політ. н., доц. Патлашинська І.В.

Голова засідання – декан факультету міжнародних відносин, д.політ.н., проф. Шуляк А.М.

Секретар засідання – к.політ.н., доц. Кулик С.М.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Дисертація присвячена невивченій у сучасній політології темі формування нової Помісної

православної церкви. Доба глобалізації руйнує усталені, закріплені в секулярному світогляді, однак застарілі з погляду сьогодення норми, тому відносини між державою і церквою ускладнюються. За таких умов гостро постає проблема перегляду взаємодії між ними й пошуку такої її моделі, яка б сприяла суспільно-політичному розвитку. Церковні та політичні інституції наклали один на одного незгладимий відбиток. Жодна незалежна церква не утворилась без участі та тиску політичної влади на міжнародній арені.

Здобуття Україною незалежності зумовило формування різних підходів до побудови державно-церковних відносин. Для держави вигідне функціонування суспільного інституту, який має високий ступінь довіри й легітимності, багатовікову спадщину, забезпечує історичну тяглість традицій і здатен консолідувати розрізнені політичні еліти. Саме тому релігія посідає важливе місце в суспільному бутті сучасної України, сприяючи впливу на політику та трансформації політичних систем.

Зростання вагомості релігійного й політичного чинників в українському суспільстві вимагає переосмислення пов'язаних із ними явищ і процесів, що актуалізує окреслену проблематику й обумовлює її детальний аналіз і дослідження. Для сучасної України формування власної незалежної церкви є питанням національної безпеки, ментального утвердження проукраїнського орієнтиру національної самоідентифікації, престижу держави на міжнародній арені, а головне – можливістю консолідації громадян навколо єдиної православної церкви, котра є найбільшою конфесією в країні. Однак роз'єднання українського православ'я на кілька юрисдикцій нівелює цей процес.

Наявність єдиної незалежної церкви посприє консолідації українського населення, самоідентифікації громадян є важливим фундаментом стабільності й ознакою єдності суспільства. Державна політика у сфері релігії, спрямована на побудову єдиної церкви, є важливим стратегічним завданням, реалізація якого забезпечить демократичний підхід, рівність сторін у діалозі для об'єднання розділеного православ'я. Щоб його розв'язати, необхідно згуртувати зусилля держави й провідних православних церков України та світу.

Проблема формування єдиної Помісної церкви належить до сфери, де церква самостійно не може вирішити цілий комплекс накопичених проблем. Наявність кількох паралельних юрисдикцій православних церков в Україні є одним із вагомих конфліктогенних факторів у суспільстві. Вирішення майнових питань релігійних організацій на сучасному етапі призводить до зростання напруги в суспільстві та розпалювання ворожнечі, які припиняться із формуванням Єдиної церковної організації. Важливим елементом для

забезпечення національної єдності є продумана політика держави у сфері релігії, яка сприятиме зміцненню української політичної нації й становленню громадянського суспільства. Крім того, державна політика в релігійній сфері повинна відповідати запитам українців, сучасній релігійній ситуації в країні та європейському виміру українського майбутнього.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського державного університету імені Івана Франка за темою «Толерантність і сучасний світовий порядок» (номер державної реєстрації 0111U000155) та Державного університету «Житомирська політехніка» за темою «Особливості релігійної політики України у Північному регіоні» (номер державної реєстрації 0123U100581).

НАУКОВІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОБҐРУНТОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ, ОТРИМАНІ ЗДОБУВАЧЕМ ОСОБИСТО, ПРАКТИЧНА ТА ТЕОРЕТИЧНА ЦІННІСТЬ РОБОТИ. Представлені в дисертації положення, структура, концептуальні засади, формування завдань та їх вирішення, узагальнені висновки є результатом реалізації авторських ідей та самостійно виконаної науково-дослідної роботи автора.

У дослідженні використано, узагальнено, проаналізовано та інтерпретовано результати попередніх досліджень, дотичних до теми. Основу історіографії становлять праці вітчизняних та зарубіжних дослідників. Аналіз історіографії дозволив зробити висновок, що проблема політичних детермінант конституювання нової автокефальної церкви не була цілісно охарактеризована у жодній праці. Фактично, ця проблема не піднімалась у вітчизняній та світовій науковій літературі. Дисертант зробив аргументований висновок, що наявна історіографія лише фрагментарно розкриває проблему, порушену в праці. У жодній з опрацьованих праць зазначена проблема не розглядалась у всій повноті.

Завдяки комплексному аналізу літератури, державних та церковних документів та історичних джерел з обраної теми А. Кобетяку вдалося всебічно та об'єктивно висвітлити сюжети, які залишилися поза дослідницькою увагою, зокрема: політичні аспекти помісності в релігійній традиції; сучасне церковно-політичне адміністрування та суспільно-політичні детермінанти автокефалії у візантійському просторі; політичний вимір сучасного автокефального устрою Православної церкви; державну політику України щодо церкви й релігійних організацій; значення інституту Президентства та інших політичних інституцій в процесах конституювання Помісної церкви України. Автор вдало охарактеризував місце та роль православної церкви в російсько-Українській

війні, загрози «Русского миру» для національної безпеки України, та суспільно-політичні виклики для сучасного православ'я.

На основі проведеного дослідження автором сформовано обґрунтовані та аргументовані наукові висновки та судження щодо обраної тематики. Усі наукові висновки достовірні та достатньо обґрунтовані. Наукові результати базуються на значній кількості досліджених джерел та наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених у різних галузях знань. Суттєво доповнюють зміст дисертації А. Кобетяка впровадження до наукового обігу низки важливих історичних документів держави та різних Помісних церков, а також та важливих історичних заяв та постанов Вселенських і Помісних соборів.

Наукові положення та результати дисертації були обговорені на численних наукових конференціях різних рівнів – міжнародних, всеукраїнських, регіональних. Основні результати дослідження висвітлено у 59 наукових працях, зокрема 1 індивідуальна монографія, 35 наукових статей, із них 17 – у наукових фахових виданнях України з політичних наук, 10 – у закордонних наукових виданнях, 3 – у збірниках, що входять до бази Web of Science, 5 – в інших наукових виданнях та 23 тези конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Вищезазначене дає підстави стверджувати про високу теоретичну цінність представленої роботи. У практичному вимірі основні положення дисертації можуть бути використані науковцями при підготовці навчальних програм, методичних матеріалів і занять із різних дисциплін, наприклад політології, релігієзнавства, державного управління та ін.

Окрім того, висвітлений у дисертації матеріал може бути використаний державними діячами для напрацювання нового вектору державно-церковної взаємодії та для формування державної політики у сфері релігії та релігійних організацій європейського зразка. Результати дисертаційної роботи можуть бути використані для вдосконалення законодавства в царині державної релігійної політики й міжконфесійних відносин. Теоретичні положення і висновки проведеного дослідження, сприяють глибшому розумінню державно-політичних процесів у релігійній сфері.

ВІДПОВІДНІСТЬ ЧИННИМ ВИМОГАМ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ПІДГОТОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ. Дисертація А. Кобетяка є довершеним та самостійним науковим дослідженням, результати якого мають цінність та наукове значення для подальшого вивчення проблеми політичної складової формування нових автокефальних церков та державно-церковних відносин. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку

використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 466 сторінок, з яких основний зміст – 387 сторінок. Список використаних джерел містить 817 позицій. За формальними ознаками дисертація відповідає чинним вимогам, які ставлять до оформлення дисертацій Міністерством освіти та науки України.

Виклад матеріалу дисертації – чіткий, логічний. Культура наукової мови, якою послуговується дисертант для викладання результатів дослідження, нових наукових положень та висновків, характеризується точністю, смисловою завершеністю, цілісністю та зв'язністю думок. Застосована у роботі наукова термінологія є загальноновизнаною. Стиль викладу результатів дослідження, нових наукових положень, висновків чіткий, зрозумілий та логічний.

ВІДПОВІДНІСТЬ ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ, ЗА ЯКОЮ ВОНА ПОДАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ. Дисертаційна робота А. Р.Кобетяка відповідає спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Це забезпечується предметною областю дослідження та основними методами дослідження.

Представлена дисертація є самостійно виконаним дослідженням, характеризується єдністю змісту та відповідає принципам академічної доброчесності. Наукові результати та висновки, які вміщені у роботі, отримані одноосібно. Виконані у співавторстві праці містять 70 % авторського матеріалу. Використані у дисертації наукові праці, в яких висвітлені основні наукові результати, наукові тексти, ідеї, розробки, наукові результати та матеріали інших авторів, містять посилання на автора та відповідне джерело опублікування.

ЗАУВАЖЕННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ. Попри позитивне враження від змісту та результатів дисертації Андрія Кобетяка вважаємо за необхідне висловити окремі побажання та зауваження. Зокрема, варто у вступі окремо зафіксувати та коротко охарактеризувати основні політичні детермінанти конституювання Помісної церкви, про що йдеться далі в тексті дисертації. Крім того, необхідно уніфікувати написання концепції «русского миру» в одному стилі. У тексті зустрічаються дрібні орфографічні помилки та стилістичні неточності. Автору варто було б звернути увагу на роль Ватикану у формуванні концепту державно-церковних відносин та місце Римокатолицької церкви у державній політиці України у релігійній сфері. На наш погляд, необхідно більше сконцентрувати увагу саме на політичних детермінантах формування Помісної православної церкви в історичному розрізі. Не варто акцентувати увагу виключно на українській проблематиці:

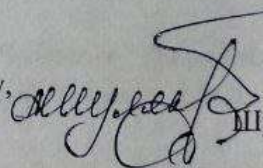
формування Православної церкви України – це лише один із прикладів загальносвітової практики у контексті досліджуваної тематики. В окремих фрагментах дисертації А. Кобетяк вдається до розлогого цитування праць інших авторів та першоджерел. Варто дещо скоротити цитати.

Висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер, та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не зменшують її наукової новизни і практичної значимості, а тому не впливають на її представлення у спеціалізовану вчену раду для офіційного захисту.

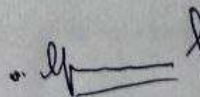
РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТИЗИ. Рецензенти на підставі експертизи дисертації та наукових публікацій, в яких висвітлені основні результати роботи, а також за результатами міжкафедрального фахового семінару, на якому апробовано дисертацію, керуючись Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів», ухвалили рішення – **рекомендувати до захисту** у спеціалізованій вчені раді за спеціальністю 23.00.02 політичні інститути та процеси докторську дисертацію «Політичні детермінанти конституювання Помісної православної церкви» КОБЕТЯКА Андрія Романовича, доцента кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій Державного університету «Житомирська політехніка».

Рецензенти:

Д. політ. н., проф. кафедри міжнародної інформації та політичного аналізу, декан факультету міжнародних відносин

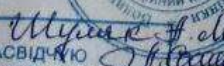
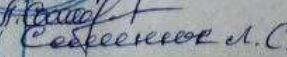

Шуляк А.М.

Д. політ. н., проф. кафедри політології та публічного управління, декан факультету історії, політології та національної безпеки

Ярош Я.Б.

Д. філос. н., проф. кафедри політології та публічного управління

Борейко Ю.Г.

підпис
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
* 27.04.2023 р. *

Седухін В.С.